

تکیده

صرف ساده

همراه با

صرف مقدماتی و آداب علم دین

تذکر مهم:

- ☑ به شیوه پیشنهاد شده در پیشگفتار برای پرداختن به «آداب علم دین» توجه فرمایید.
- ☑ «دفتر سؤالات و تمرین» که با جدول‌های لازم برای پاسخگویی تهیه و طراحی شده است، مکمل این کتاب است، لذا طلاب محترم از تهیه آن دفتر غفلت نفرمایند.
- ☑ همچنین متن پرسش‌ها و تمرین‌های این کتاب در کتابچه‌ای مخصوص اساتید چاپ شده است. اساتید محترم در تدریس این کتاب به آن کتابچه نیاز دارند.
- ☑ هر دو اثر مزبور توسط ناشر این کتاب، منتشر شده است.
- ☑ به تذکرات مندرج در ص ۴ نیز توجه فرمایید.

طبایطانی، سید محمدرضا، ۱۳۲۷ -
تکیده صرف ساده / سید محمد رضا طبایطانی - قم انتشارات دارالعلم، ۱۳۹۳.
[۳۹۲ ص] ۱۳۷۵۰۰ ریال : ۹۷۸-۹۶۴-۲۰۴-۲۴۹-۴

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
چاپ اول.

۱. زبان عربی - صرف. الف. عنوان. ب. عنوان. صرف. مقدماتی.
۴۴ ص ۲۳ ط / ۶۲۰۳ PJ
کتابخانه ملی ایران

۴۹۲/۷۵

م ۷۳ - ۳۰۱۹/۷۶

موسسه انتشارات دارالعلم

تکیده صرف ساده همراه با صرف مقدماتی و آداب علم دین

وکت: سید محمد رضا طبایطانی

ناشر: انتشارات دارالعلم

ایران / ۲۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۱۸۰۰ تومان

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴

قطع و صفحه: وزیری / ۳۹ صفحه

دفتر مرکزی / قم خیابان معلم، مقابل روح الله

روبروی دبیرستان امام صادق (ع) نیش کوچه، پلاک ۱۰

تلفن: ۹ - ۳۷۷۴۴۲۹۸ / فکس: ۳۷۷۴۱۷۹۸، تلفن: ۳۲۹۱۰۲۷۸

قم / خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف، واحد ۷ تلفن: ۳۷۸۴۲۱۰۲۷

دفتر تهران / خیابان انقلاب، ۱۲ فروردین، ساختمان تجاری

طبقه همکف شماره ۱۸ / ۱۶ تلفن: ۶۶۹۵۵۴۰۵-۶۶۹۷۳۸۰۹

چاپ / شرکت چاپ قدس قم، تلفن ۳۷۷۳۱۳۵۴ فکس ۳۷۷۴۳۴۴۳

حق چاپ محفوظ و مخصوص ناشر است

Darolelm1335@yahoo.com

فروش اینترنتی:

www.darolelm1335.com

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۲۰۴-۲۴۹-۴ ISBN978-964-204-249-4

فهرست اجمالی

۷ پیشگفتار

صرف مقدماتی

۱۹ مقدمه

۲۵ فعل

تکیده صرف اسماء

۴۹ مقدمه

۶۳ بخش یکم: فعل

۶۵ مقدمه

۷۰ مبحث اول: فعل ثلاثی مجرد

۱۲۸ مبحث دوم: فعل ثلاثی مزید

۱۵۹ مبحث سوم: فعل رباعی

۱۶۳ مبحث چهارم: فعل منحوه - فعل غیر متصرف - فعل جامد - اسم فعل

۱۶۷ القسم الثانی: الاسم

۱۶۹ المقدمة

۱۷۶	المَبْحَثُ الْأَوَّلُ: الْمَصْدَرُ وَ غَيْرُ الْمَصْدَرِ
۱۸۲	المَبْحَثُ الثَّانِي: الْجَائِدُ وَ الْمُشْتَقُّ
۱۹۸	المَبْحَثُ الثَّلَاثُ: الْمَذْكُورُ وَ الْمُؤَنَّثُ
۲۰۶	المَبْحَثُ الرَّابِعُ: الْمُتَصَرِّفُ وَ غَيْرُ الْمُتَصَرِّفِ
۲۳۴	المَبْحَثُ الْخَامِسُ: الْمَعْرِفَةُ وَ النِّكْرَةُ
۲۴۳	المَبْحَثُ السَّادِسُ: الْمُعْرَبُ وَ الْمُثَبَّى
۲۶۳	القِسْمُ الْاَلْفُ خَاتَمَةٌ فِي مَبَاحِثَ شَتَّى

آداب علم دین

۲۹۳	گزیده‌ای از «آداب المتعلمین»
۳۱۱	گزیده‌ای از «منیة المرید»
۳۵۷	نمایه
۳۷۹	منابع و مآخذ
۳۸۱	فهرست تفصیلی

بسم الله و له الحمد

پیشگفتار

خدای منان را تسبیح، بر توفیقی که عطا فرمود و کتاب صرف ساده در طول بیش از ۴۰ سالی که از نشر آن می‌گذرد به عنوان متن درسی مورد استفاده طلاب علوم دینی و دانش پژوهان دیگر قرار گرفت. مطالب و پاورقی‌هایی که در بازنگری سال ۱۳۹۰ بر کتاب افزوده شد، صرف ساده را - بنا بر تعریف برخی صاحب نظران - از کتابی ساده خارج و به کتابی قوی و غنی تبدیل کرد. در دو سال اخیر روشن شد که تا حدی بر طلاب عزیزی که با مدرک سوم راهنمایی (دوره اول دبستان) به حوزه می‌آیند یا حتی دارندگان دیپلمی که به هر دلیل آمادگی فراگیری این کتاب از مطالب را ندارند، سنگینی می‌کند؛ و لذا متنی برای این قبیل طلاب لازم به نظر رسید که با حفظ حدّ نصاب لازم، موجب خستگی غیر ضروری آنها نشود.

ایده تهیه این کتاب (تکیده صرف ساده)^۱ بر این اساس شکل گرفت که امید است بتواند مشکل پدیدآمده را به خوبی حل کند.

مزیتی که این متن بر متن مستقلى با همین وزن و محتوا می‌تواند داشته باشد، این است که کاملاً هماهنگ با «صرف ساده» است و در نتیجه، هم استاد و هم شاگرد

۱. تکیدن: کمی لاغر شدن (لغت نامه دهخدا)؛ تکیده: کمی لاغر شده.

می توانند با مراجعه به آن (یعنی به صرف ساده) مطالب تکمیلی را در حد حوصله، دنبال نمایند.

مطالب اختیاری

در عین حال، برخی مطالب که بازینه‌ای متفاوت [] چاپ شده‌اند، جنبه اختیاری دارند و اساتید محترم می‌توانند در صورتی که تدریس آنها را لازم ندانستند، از طرح آنها در کلاس، خودداری نمایند.

برخی از مطالب در اختیاری معرفی شده است مطالبی است که می‌گویند جنبه نحوی دارد؛ مانند مطالب در دو مبحث «معرفه و نکره» و «معرّب و مبني» در بخش اسم؛ لکن خرده‌گیران بحکم احتمالاً به این نکته توجه نکرده‌اند که بسیاری از مطالب مطرح شده در این گونه مباحث، مطالبی است که ارتباط آن به علم صرف بیشتر از علم نحو است.

صرف مقدماتی و آداب علم دین

«صرف مقدماتی» که در آغاز کتاب و «آداب علم دین» که در آخر کتاب آورده شده است را باید پیشنیاز «تکیده صرف ساده» به حساب آورد. پرداختن به صرف مقدماتی حدود سه هفته وقت کلاس را خواهد گرفت، اما بیش از مقدار وقت مصرف شده برای آن - با سرعتی که از این رهگذر برای «تکیده صرف ساده» حاصل می‌شود - عاید کلاس خواهد گردید، علاوه بر این که با این اقدام، یکی از اصول آموزشی یعنی آشنایی اجمالی و اولیه دانش‌پژوه با مطالب علم و سپس پرداختن تفصیلی به آن، نیز رعایت خواهد شد.^۱

۱. کتاب‌های: مبادی العربیه تألیف رشید شرتونی در صرف و نحو در ۴ یا ۵ جلد، دراسات فی علم الأصول تألیف

اثر «آداب علم دین» از آنچه گفته شد مهم تر است و آن آشنایی تازه وار دین به حوزه با «نظام اخلاقی و تربیتی حوزه های علمیه» به عنوان بخش مهمی از میراث گرانبهای سلف صالح - رحمة الله عليهم اجمعین - خواهد بود، إن شاء الله.

شیوه پرداختن به «آداب علم دین» می تواند این باشد که در سه هفته اول سال تحصیلی که تدریس «صرف مقدماتی» برقرار است، در هر هفته دو یا سه جلسه به «آداب علم دین» اختصاص یابد و استاد ویژه ای به تبیین بخشی از آن بپردازد؛ و پس از شروع شدن «تکیده صرف ساده» و در طول مدت تدریس آن، در پنج دقیقه اول هر کلاس قسمتی از ادامه مطالب توسط استاد صرف مطرح و توضیح داده شود.

دفتر سؤالات و تمرین

همراه این کتاب، دفتر سؤالات و تمرین آن، که حاوی همه سؤالات و تمرین و جای خالی یا جدول لازم برای پاسخ به هر سؤال یا تمرین می باشد، ارائه می شود. استفاده از این دفتر، هم مانع اتلاف وقت طلاب در بازنویسی سؤالات و تمرین می گردد و هم به کار آنان در مورد سؤال ها و تمرین ها نظم و نظام می دهد و پس از تکمیل، مجموعه ای ماندگار خواهد بود.

با توجه به وجود دفتر مذکور، متن سؤالات و تمرین در کتاب درج نشده و تنها به عنوان کلی آنها و شماره مسلسل مربوط به هر مجموعه، استفاده است. طلاب ارجمند می توانند سؤالات و تمرین هر درس را از طریق شماره مسلسل مربوط به آن، در دفتر یادشده بیابند و در همان دفتر به پاسخ گویی سؤالات و حل تمرین بپردازند. بدیهی است پاسخ به سؤالات و تمرین مباحث اختیاری موکول به زمانی است که مباحث مربوطه، خوانده شود.

جدای از این دفتر، متن سؤالات و تمرین‌ها - بدون جا و جدول برای پاسخ - با نام پرسش‌ها و تمرین‌های صرف ساده برای بهره‌برداری اساتید محترم، منتشر گردیده است.

دو درخواست از اساتید

از اساتید گرانقدر «صرف» درخواست می‌شود به نقش بنیادین این علم در بنیان علوم روزی از یک سو و تأثیر ویژه تدریس محققانه «استاد صرف» بر طلبه‌ای که نخستین تجربه تحصیل در حوزه را در کلاس درس این کتاب می‌گذرانند از سوی دیگر، توجه کنند و بدین مناسبت خود را با مطالعه دقیق و عمیق همراه سازند.^۱

درخواست دیگر از اساتید محترم این است که شاگردان خود را به تدریج با کتاب‌های لغت آشنا سازند و راه بهره‌برداری از معاجم لغوی معتبر و نظام حاکم بر آنها را، به آنان یاد دهند.

دروود و سپاس

در پایان، پس از درخواست علو درجات برای معمار کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) و آرزوی توفیقات همه جانبه برای نظام با عظمت جمهوری اسلامی و رهبری عالیقدر آن، به روان پاک دو مشعل فروزان روایت شیعه شهید

۱. استاد برای هر جلسه تدریس، سه مطالعه لازم دارد:

- (۱) برای خوب فهمیدن و در ذهن حاضر کردن آنچه را که می‌خواهد در هر جلسه تدریس کند.
- (۲) برای منظم کردن و دسته بندی نمودن مطالبی که می‌خواهد در کلاس به شاگردان خود عرضه نماید. استاد باید مطالب را در مطالعه دوم به مقدمه، ذی‌المقدمه و نتیجه تقسیم کند، شواهدی (از قبیل: آیات، احادیث، سخنان بزرگان، اشعار، شرح کلمات به نقل از لغت‌نامه‌های معتبر، مثال‌های مناسب و...) برای مطالب درس در نظر بگیرد.
- (۳) مطالعه سوم، برای این است که خود را به جای شاگردان کنجکاو و پرسشگر قرار دهد و سؤالاتی را که ممکن است درباره مطالب درس مطرح شود شناسایی و پاسخ آنها را آماده نماید.

مظلوم آیه الله دکتر بهشتی و شهید عظیم الشأن آیه الله قدوسی (رضوان الله علیهما) که زبان و قلم این بنده از بیان مراتب کمال و اخلاص و بلندای اندیشه آنان قاصر است و این کتاب نیز از آثار و برکات وجودی آن دو بزرگوار به ویژه آیه الله قدوسی رحمتهما به شمار می آید درود می فرستم و برای آنان رفعت مقام و حشر با انبیا و ائمه علیهم السلام را خواستارم.

همچنین دست دو استاد بزرگوار خود حضرت آیه الله جنتی و حضرت آیه الله خزعلی رحمتهما را - که «صرف ساده» با هدایت و حمایت آنان پا به عرصه وجود گذاشت - من برسم و خواهان سلامتی و عنایات ویژه الهی برای آنان هستم.

آرزو

آخرین سخن اینکه آرزو من این اثر که ذره ناقابلی بیش نیست از نگاه خورشیدوش حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه و ارواحنا فداء محروم نماند، که در این صورت باید گفت:

قَلِيلٌ مِنْكَ يَكْفِينِي وَلَكِنْ قَلِيلٌ لَا يُقَالُ لَهُ قَلِيلٌ

«رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا»

بهمن ۱۳۹۱ - ربيع الثانی ۱۴۳۶

حوزه علمیه قم - مؤلف^۱

۱. آدرس پستی: قم - مدرسه شهیدین بهشتی و قدوسی رحمتهما - کد پستی: ۳۷۱۵۶۹۷۶۳۴ - سید محمد رضا طباطبائی.

پست الکترونیک: smrtaba27@gmail.com

بسمه تعالی

برادر عزیز و بزرگوار جناب حجة الاسلام و المسلمین سید محمدرضا طباطبائی دامت توفیقاته

با سلام، بازگشت به نامه مورخ ۹۰/۴/۲۲

نسخه جدید معروف به سه آماده چاپ را در حد فرصت مرور و با نسخه مطبوع مقایسه کردم. انصافاً بسیار عالی تنظیم شده است، هم متن و هم پاورقی های دقیق، با توضیحات لازم، قابل تقدیر است. از جنابعالی و کلیه دست اندرکاران تهیه این نسخه تشکر می کنم. پیش بینی می شود استعجاب لایبی از آن بشود، ان شاء الله.

ضمناً حضرت آیه الله خزعلی هم پس از مرور اجمالی از این نسخه بسیار تمجید و از اقدامات ارزنده حضرت تعالی تشکر کردند. خواهش می کنم مشکل آفرینی برای استاد و شاگرد بود که بحمد الله پر شد. موفق باشید.

احمد شتی

۹۰ / ۵ / ۱۶

گزیده و برگرفته‌ای از مقدمه استاد شهید آیه الله قدوسی
که آن را بر یکی از چاپ‌های اولیه صرف ساده نگاشته‌اند

بسمه تعالی

موضوع اصلاح کتاب پس در حوزه‌های علمیه بحثی است که در سال‌های اخیر مورد استقبال قرار گرفته است و در محافل علمی با شوق و آفری از آن سخن به میان می‌آید.

اینک که با عنایات خاصه حضرت ولی عصر ارواحنا فداه اولین قدم به سوی این هدف مقدس از ابتدائی‌ترین عناوین درسی حوزه (صرف) برداشته شده است خداوند بزرگ را بر این نعمت شاکر و شوقین ادامه خدمتگزاری را از او خواهانیم.

بر اهل فضل و ادب پوشیده نیست که کتاب‌های صرف تا به از دیر زمان در حوزه‌های علمیه مورد استفاده بوده است دارای نواقصی از این قبیل می‌باشد:

۱. ترتیب مباحث مبتنی بر موازین آموزشی نیست، بدون مناسبت فصلی پس از فصلی قرار گرفته و گهگاه مطالب درون یک فصل نیز، نابسامان است.

۲. در بیشتر کتاب‌های ابتدایی؛ مانند: شرح امثله، صرف میر و تصریف،

از «اسم» که رکن دوم موضوع علم صرف است بحث چندانی نشده است؛ و کتاب‌های تفصیلی؛ مانند شرح نظام و شرح رضی اولاً از همه مباحث صرفی بحث نکرده و برخی مباحث را به علم نحو واگذارده‌اند، ثانیاً به دلیل پرداختن به جزئیات فراوان، شرح و بسط مطالب و سنگینی عبارات برای طلاب مبتدی، این گونه کتاب‌ها از سطح کتاب درسی خارج شده و به فضلاء و اساتید اختصاص یافته‌اند.

کتاب «صرف ساده» با نظارت دو تن از اساتید محترم جناب آقای خزعلی و جناب آقای جنتی دامت برکاتهما تألیف گردید و نتیجه بررسی بیش از ۲۰ کتاب صرفی قدیم و جدید است. این کتاب قبل از اینکه به چاپ برسد [توسط مؤلف و اساتید دیگر] مورد تدریس قرار گرفت. با ارزیابی‌هایی که به عمل آمد، به مفید و مناسب بودن آن اطمینان نسبی حاصل گردید.

صرف ساده دارای امتیازاتی را این قبیل است:

۱. مباحث این کتاب بسان مسائل ریاضی و زنجیروار چیده شده و غالباً هر فصل بر فصل و فصل‌های پیش از خود مترتب است، به طوری که جلو افتادن فصلی بر فصل قبلی یا عقب افتادن فصلی از فصل پس از خود، روا نمی‌باشد.^۱

۲. از به کار بردن عبارات مغلق و پیچیده خودداری شده و در زبان‌سازی عبارات و وضوح مطالب کوشش به عمل آمده است.

۳. مطالب در حدی که برای طلاب و نوآموزان علم صرف لازم است بیان گردیده

۱. صرف ساده را در ارتباط با این توصیف شهید قدوسی رحمته‌الله و در مقایسه با کتب صرفی پیش از آن، می‌توان به اعداد ۱ تا ۱۰۰ - مثلاً - که از میان ده‌ها عدد در هم ریخته استخراج گردیده و به ترتیب چیده شده است تشبیه کرد. نگاهی به فهرست کتاب‌های شرح امثله، صرف میر و تصریف - که هر یک در جای خود بسیار ارزشمند است - بر درستی این تشبیه دلالت می‌کند. (مؤلف)

و از تفصیلات و طرح مطالبی در سطح بالاتر که درخور فهم و مورد نیاز اساتید و متخصصین است خودداری شده است.^۱

۴. برای مباحث و مطالب، پرسش و تمرین های مناسب تهیه شده است. بدیهی است حل این تمارین در ورزیدگی و دقت نظر متعلم و جلوگیری از سطحی پرورش یافتن محصل، سهم به سزایی دارد.

۵. مطالب از منابع معتبر و مأخذ متقن گرفته شده است.

من الله التوفيق و عليه التكلان

علی قدوسی - ۱۳۵۵ ه. ش.

فهرست تفصیلی

۵	فهرست اجمالی
۷	پیشگفتار
۸	مطالب اختیاری / صرف قضائیه / باب علم دین
۹	دفتر سؤالات و تمارین
۱۰	دو درخواست از اساتید / درود و سیاس
۱۱	آرزو
۱۲	نامه آیه الله جنتی
۱۳	مقدمه استاد شهید آیه الله قدوسی

صرف مقدماتی

۱۹	مقدمه
۱۹	۱. تعریف علم صرف / ۲. فایده علم صرف
۲۰	۳. موضوع علم صرف / ۴. تعریف کلمه و اقسام آن / ۵. اشتقاق
۲۱	۶. حروف اصلی و زاید / ۷. ابنیه کلمه / ۸. وزن

- ۲۲..... توجه فرمایید / فایده وزن
- ۲۲..... ۹. انواع کلمه / نوع یکم - معتل
- ۲۳..... نوع دوم - صحیح / نوع سوم - مهموز / نوع چهارم - مضاعف / نوع پنجم - سالم
- ۲۳..... ۱۰. ادغام، اعلال، تخفیف همزه
- ۲۴..... توجه کنید

فعل

- ۲۵..... مقدمه
- ۲۵..... ۱. تعریف و تقسیم / ۱.۲. ا. (مبدأ اشتقاق) فعل
- ۲۶..... ۳. معلوم و مجهول / ۲. اشتقاق اسماء فعل / ۵. صیغه‌های فعل
- ۲۷..... ۶. مباحث فعل
- ۲۸..... فعل ثلاثی مجرد
- ۲۸..... فصل ۱. ماضی معلوم / صیغه‌ها
- ۲۹..... فصل ۲. مضارع معلوم / صیغه‌ها
- ۳۰..... اعراب و بنادر فعل مضارع
- ۳۰..... فصل ۳. ابواب ثلاثی مجرد معلوم
- ۳۱..... فصل ۴. امر معلوم
- ۳۲..... فصل ۵. ماضی مجهول
- ۳۳..... فصل ۶. مضارع مجهول / فصل ۷. امر مجهول
- ۳۴..... فصل ۸. مضاعف
- ۳۶..... فصل ۹. معتل / قواعد عمومی اعلال
- ۳۷..... تذکر
- ۳۸..... فصل ۱۰. مثال

۳۸	فصل ۱۱. اجوف
۳۹	فصل ۱۲. ناقص
۴۰	فصل ۱۳. مهموز
۴۱	فصل ۱۴. مضارع مجزوم
۴۲	فصل ۱۵. مضارع منصوب
۴۳	فعل ثلاثی مزید
۴۳	مقدمه / اولاب ثلاثی مزید
۴۵	فعل رباعی
۴۵	رباعی مجرور / رباعی معی

فعلیه صرف ساده

۴۹	مقدمه
۴۹	فصل ۱. تعریف علم صرف / فصل ۲. فایده علم صرف
۵۰	فصل ۳. موضوع علم صرف / تعریف کلمه و اقسام آن
۵۱	فصل ۴. اشتقاق / فصل ۵. حروف اصلی و زاید
۵۲	فصل ۶. ابنیه کلمه
۵۴	فصل ۷. وزن
۵۷	فایده وزن
۵۷	فصل ۸. انواع کلمه / نوع یکم - معتل
۵۹	نوع دوم - صحیح / نوع سوم - مهموز
۶۰	نوع چهارم - مضاعف / نوع پنجم - سالم
۶۱	فصل ۹. ادغام، اعلال، تخفیف همزه / فصل ۱۰. الحلق

بخش یکم: فعل

۶۵	مقدمه
۶۵	۱. تعریف و تقسیم
۶۶	۲. اصل (مبدأ اشتقاق) فعل / ۳. معلوم و مجهول
۶۷	۴. اشتقاق اقسام فعل / ۵. صیغه‌های فعل
۶۹	۶. مباحث فعل
۷۰	مبحث اول: فعل ثلاثی مجرد
۷۰	فصل ۱. ماضی معلوم / صیغه‌ها
۷۱	توضیح
۷۲	ضمایر ماضی معلوم / چهار نکته درباره ضمایر ماضی معلوم
۷۳	فصل ۲. مضارع معلوم / صیغه‌ها
۷۴	توضیح
۷۵	حروف مضارعه / ضمایر مضارع معلوم / چهار نکته درباره ضمایر مضارع معلوم
۷۶	اھراب و بنا در فعل مضارع / ابواب ثلاثی مجرد معلوم
۷۷	فصل ۳. امر معلوم
۸۰	چهار نکته / ضمایر امر معلوم
۸۱	فصل ۴. ماضی مجهول / فصل ۵. مضارع مجهول
۸۲	فصل ۶. امر مجهول
۸۳	فصل ۷. مجهول فعل متعدی به حرف جر
۸۵	توجه کنید / ضمایر فعل مجهول متعدی به حرف جر
۸۶	فصل ۸. مضاعف / تعریف ادغام / موارد ادغام
۸۷	انواع ادغام / احکام ادغام / قواعد ادغام

۹۳	تبصره بر قواعد ادغام
۹۶	فصل ۹. معتل / قواعد عمومی اعلال
۱۰۱	تبصره بر قواعد اعلال
۱۰۳	فصل ۱۰. مثال
۱۰۴	فصل ۱۱. اجوف
۱۰۶	فصل ۱۲. ناقص
۱۰۸	فصل ۱۳. بیف
۱۱۰	فصل ۱۴. مه‌وز
۱۱۱	قواعد تشبیه مزه
۱۱۷	فصل ۱۵. خصوصیات فعل مضارع
۱۱۸	فصل ۱۶. خصوصیات فعل مضارع / فعل حال و مستقبل
۱۱۹	۲. مضارع استفهامی / ۳. مضارع منفی
۱۲۰	۴. مضارع مجزوم
۱۲۲	۵. مضارع منصوب
۱۲۴	۶. مضارع مؤکد
۱۲۸	مبحث دوم: فعل ثلاثی مزید
۱۲۸	مقدمه / ۱. مبدأ اشتقاقی ثلاثی مزید / ۲. چگونگی اشتقاق ثلاثی مزید
۱۲۹	۳. ابواب ثلاثی مزید
۱۳۱	۴. ضمایر و قواعد در ثلاثی مزید
۱۳۳	فصل ۱. باب افعال
۱۳۴	معانی باب افعال
۱۳۷	فصل ۲. باب تفعیل
۱۳۸	معانی باب تفعیل

۱۳۹	فصل ۳. باب مفاعله
۱۴۰	معانی باب مفاعله
۱۴۱	فصل ۴. باب افتعال
۱۴۵	معانی باب افتعال
۱۴۶	فصل ۵. باب انفعال / فصل ۶. باب تفعّل
۱۴۸	معانی باب تفعّل
۱۴۹	فصل ۷. باب تفاعل
۱۵۰	معانی باب تفاعل
۱۵۱	فصل ۸. باب افعال / باب افعال
۱۵۲	فصل ۹. باب استفعال
۱۵۴	معانی باب استفعال
۱۵۵	فصل ۱۰. باب افعال
۱۵۶	فصل ۱۱. ابواب غیر مشهور و نادر
۱۵۹	مبحث سوم: فعل رباعی
۱۵۹	مقدمه / فصل ۱. رباعی مجرد
۱۶۰	فصل ۲. رباعی مزید
۱۶۳	مبحث چهارم: فعل منحوت - فعل غیر متصرف - فعل جامد - اسم فعل
۱۶۳	فصل ۱. فعل منحوت
۱۶۵	فصل ۲. فعل غیر متصرف و جامد
۱۶۶	فصل ۳. اسم فعل

القسم الثانی: الاسم

۱۶۹	المقدمه
-----	---------

- الفصل ۱. تعریف الاسم / الفصل ۲. أبنية الاسم ۱۶۹
- الفصل ۳. تقسيمات الاسم ۱۷۱
- الفصل ۴. قواعد الإغلال الخاصة بالاسم ۱۷۲
- المبحث الأول: المصدر و غير المصدر ۱۷۶
- مقدمة / الفصل ۱. المصدر الأصلي ۱۷۶
- الفصل ۲. المصدر الميمي / وزن المصدر الميمي ۱۷۸
- الفصل ۳. المصدر الصناعي / الفصل ۴. المصدر المجهول ۱۷۹
- الفصل ۵. المرأة والهيئة ۱۸۰
- الفصل ۶. المصدر المؤنن / الفصل ۷. اسم المصدر ۱۸۱
- المبحث الثاني: الجامد و المشتق ۱۸۲
- مقدمة / الفصل ۱. اسم الفاعل ۱۸۲
- صوغه و صيغته ۱۸۳
- الفصل ۲. اسم المفعول / صوغه و صيغته ۱۸۴
- الفصل ۳. الصفة المشبهة / صوغها ۱۸۶
- صيغها ۱۸۷
- الفصل ۴. اسم المبالغة / صوغه و صيغته ۱۸۸
- تنبيهات ۱۸۹
- الفصل ۵. اسم التفضيل / صوغه ۱۹۰
- وجوه استعماله ۱۹۱
- تنبيه ۱۹۲
- الفصل ۶. اسم المكان / صوغه و صيغته ۱۹۳
- الفصل ۷. اسم الزمان / الفصل ۸. اسم الآلة ۱۹۵
- الفصل ۹. تسمية الجامد و المشتق بالموصوف و الصفة ۱۹۶

١٩٨	المبحث الثالث: المذكرُ والمؤنثُ
١٩٨	الفصل ١. علامُ التأنيث / الفصل ٢. أقسامُ المذكرِ والمؤنثِ
٢٠٠	الفصل ٣. مواردُ علامِ التأنيثِ
٢٠٢	الفصل ٤. ما يستوي فيه المذكرُ والمؤنثُ
٢٠٣	الفصل ٥. جوازُ التذكيرِ والتأنيثِ
٢٠٤	الفصل ٦. إشتادُ الفعلِ إلى المؤنثِ
٢٠٦	المبحث الرابع: المتصرفُ وغيرُ المتصرفِ
٢٠٦	مقدمةُ الفصل ١. المثني
٢٠٧	صَوْغُهُ
٢٠٨	الفصل ٢. الجَمْعُ
٢٠٩	أقسامُ الجَمْعِ / الفصل ٣. جمعُ النَمْرِ السَّالِمِ
٢١٠	صَوْغُهُ
٢١١	الفصل ٤. جمعُ المؤنثِ السَّالِمِ
٢١٣	صَوْغُهُ
٢١٥	الفصل ٥. الجَمْعُ المُكْسَرُ / أوزانُ الجَمْعِ المُكْسَرِ / (أ) جَمْعُ اشْكَيرِ المطرِدةِ
٢١٨	(ب) جَمْعُ التَكْسِيرِ غيرِ المطرِدةِ / تَذَكُّرُهُ
٢١٩	الْقِلَّةُ وَالْكَثْرَةُ
٢٢٠	الجَمْعُ بِلا مُفْرَدٍ / تَشْمِيئَةُ الْمُفْرَدِ بِصِيغَةِ الْجَمْعِ
٢٢٠	جَمْعُ الْجَمْعِ، مُنْتَهَى الْجُمُوعِ، صِيغَةُ مُنْتَهَى الْجُمُوعِ
٢٢١	إِسْمُ الْجَمْعِ وَاسْمُ الْجِنْسِ الْجَمْعِيُّ
٢٢٢	الفصل ٦. الْمُنْسُوبُ / صَوْغُهُ
٢٢٦	شَوَادُّ النَّسَبِ / تَبَيُّهُ
٢٢٧	الفصل ٧. الْمُصْغَرُ

۲۲۸	صِبْغُ الْمُصَغَّرِ
۲۲۹	صَوْعُهُ
۲۳۳	قَوَاعِدُ الإِعْلَالِ الْخَاصَّةُ بِالْمُصَغَّرِ
۲۳۴	الْمَبْحَثُ الْخَامِسُ: الْمَعْرِفَةُ وَ التَّنْكِيرُ
۲۳۴	مُقَدِّمَةٌ / الفصل ۱. أَلْعَلِمَ
۲۳۶	الفصل ۲. الْمَعْرِفَةُ بِأَل
۲۳۷	الفصل ۳. الضَّمِيرُ
۲۳۹	الفصل ۴. اسْمُ الْإِشَارَةِ
۲۴۰	الفصل ۵. الْمَوْصُولُ
۲۴۱	الفصل ۶. الْمَعْرِفَةُ بِالْإِسْمَةِ
۲۴۲	الفصل ۷. الْمَعْرِفَةُ بِالتَّوْدَادِ
۲۴۳	الْمَبْحَثُ السَّادِسُ: الْمُعَرَّبُ وَ الْبَنِيُّ
۲۴۳	مُقَدِّمَةٌ / الفصل ۱. أَنْوَاعُ الْإِعْرَابِ وَ عِلَالَتُهُ
۲۴۴	الفصل ۲. الْإِعْرَابُ التَّقْدِيرِيُّ
۲۴۵	الفصل ۳. الْمَبْنِيُّ
۲۴۶	۱. الضَّمِيرُ / ۲. اسْمُ الْإِشَارَةِ / ۳. الْمَوْصُولُ
۲۴۷	۴. اسْمُ الشَّرْطِ / ۵. اسْمُ الاسْتِفْهَامِ / ۶. بَعْضُ الظُّرُوفِ
۲۴۸	۷. بَعْضُ الْكِنَايَاتِ
۲۴۹	۸. أَسْمَاءُ الْأَفْعَالِ وَ الْأَصْوَاتِ
۲۵۳	۹. الْمَرْكَبُ الْمَرْجِيُّ / ۱۰. اسْمُ لَانْفِي الْجِنْسِ
۲۵۴	۱۱. الْمَنَادَى الْمَفْرَدُ الْمَعْرِفَةُ / ۱۲. الْحِكَايَةُ / ۱۳. مَا لَمْ يُرْكَبْ / ۱۴. كَلِمَاتُ شَتَّى
۲۵۵	الفصل ۴. بَحْثُ فِي الْعَدَدِ
۲۵۹	الفصل ۵. غَيْرُ الْمُتَصَرِّفِ وَ

القسم الثالث: خاتمة في مباحث شتى

۲۶۵	مقدمة / الفصل ۱. القراءة والكتابة / البحث الأول: الكتابة
۲۶۸	البحث الثاني: كتابة الهمزة
۲۷۱	البحث الثالث: ما يكتب ولا يلفظ
۲۷۳	البحث الرابع: ما يلفظ ولا يكتب
۲۷۴	البحث الخامس: ما لا يلفظ ولا يكتب
۲۷۵	الفصل ۲. التقاء الساكنين
۲۷۸	الفصل ۳. الوقف
۲۸۰	الفصل ۴. همزة الوصل
۲۸۱	الفصل ۵. همزة القطع
۲۸۲	الفصل ۶. الإبدال
۲۸۴	الفصل ۷. المزيد فيه
۲۸۵	البحث الأول: الاشتقاق / البحث الثاني: الزوائد
۲۸۷	البحث الثالث: عدم التطير
۲۸۸	الفصل ۸. الإلحاق
۲۹۰	الإلحاق وأبواب الفعل المزيد فيه

آداب علم دين

۲۹۵	پیشگفتار
۲۹۷	گزیده ای از «آداب المتعلمين»
۲۹۷	مقدمه / فصل ۱. ارزش علم

۲۹۸	فصل ۲. نیت / فصل ۳. شرایط استاد و شریک بحث
۲۹۹	فصل ۴. سعی و کوشش
۳۰۰	فصل ۵. چند نکته
۳۰۳	فصل ۶. توکل / فصل ۷. زمان تحصیل
۳۰۴	فصل ۸. مهربانی و خیرخواهی / فصل ۹. اغتنام فرصت
۳۰۵	فصل ۱۰. تقوا و ورع
۳۰۷	فصل ۱۱. عوامل قوت و ضعف حافظه
۳۰۸	فصل ۱۲. عوامل کم یا زیاد شدن روزی و کوتاهی یا طول عمر
۳۱۱	گزیده ای از «منها المربی»
۳۱۱	مقدمه در فضیلت علم
۳۱۹	آداب مشترک میان استاد و شاگرد / یکم: خالص کردن نیت
۳۲۶	دوم: به کار بستن دانسته ها
۳۲۸	سوم: توکل بر خدا در همه امور
۳۲۹	چهارم: تخلق به اخلاق نیک و سعی در رساندن نفس به کمال
۳۳۱	پنجم: عزت نفس
۳۳۳	ششم: مراعات شعائر، آداب و ظواهر
۳۳۵	هفتم: اشتغال دائم به درس و بحث
۳۳۶	هشتم: اجتناب از جدال
۳۳۹	نهم: اجتناب از خودخواهی
۳۴۰	دهم: طهارت ظاهر و باطن
۳۴۱	آداب مخصوص متعلم / یکم: اصلاح نیت / دوم: بهره برداری از فراغت و جوانی
۳۴۲	سوم: اجتناب از پرداختن به امور دیگر / چهارم: زود ازدواج نکردن
۳۴۳	پنجم: یا مزاحمان معاشرت نکردن

۳۴۳	ششم: حرص بر فراگیری و بهره‌برداری از همه اوقات و فرصت‌ها
۳۴۴	هفتم: علو همت / هشتم: اجتناب از شتاب بی‌جا در طیّ مراحل علمی
۳۴۴	نهم: خودداری از تحصیل نزد افراد بی‌تقوا و افراد استاد ندیده
۳۴۵	دهم: استاد را پدر و پزشک خود دانستن و آداب معاشرت با او
۳۴۶	یازدهم: تندى (جفاى) استاد را تحمل کردن
۳۴۷	دوازدهم: پیش از استاد در مجلس درس حاضر شدن
۳۴۷	سیزدهم: آداب مجلس درس و محضر استاد
۳۴۸	چهاردهم: آداب گفت‌وگو و رفتار با استاد
۳۵۰	پانزدهم: اجتناب از باجگویی به سؤالی که از استاد شده است
۳۵۱	شانزدهم: آداب سؤال از استاد
۳۵۲	هفدهم: آداب داد و ستد و رفتار مذبذبا استاد
۳۵۳	هیجدهم: عمیق و با برنامه درس خواندن
۳۵۴	نوزدهم: خود را بی‌نیاز از استاد ندانستن / بیستم: تقریر درس استاد و مباحثه
۳۵۷	نمایه
۳۵۹	آیات
۳۶۵	روایات
۳۶۶	اشعار
۳۶۷	واژه‌ها
۳۷۹	منابع و مأخذ
۳۸۱	فهرست تفصیلی